

УДК 371.3:33

Едуард РИЖКОВ, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри економічної та інформаційної безпеки Дніпровського державного університету в внутрішніх справах

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНО-ІНТЕРАКТИВНОГО КОМПЛЕКСУ "ЛІНІЯ-102"

Eduard RIZHKOV, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor Head of the Department of Economic and Information Security Dnipropetrovsk State University internal affairs

EXPERIENCE OF REALIZING TRAINING TECHNOLOGIES OF EDUCATION AT THE EXAMPLE OF THE EDUCATIONAL INTERACTIVE COMPLEX "LINIA-102"

У статті розглядається досвід реалізації тренінгових технологій навчання на прикладі запровадження в системі навчальних закладів зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України навчально-інтерактивного комплексу "Лінія-102". Автором робиться спроба описати новітню інноваційну методику навчання, яка використовується в процесі підготовки кадрів Національної поліції.

Ключові слова: тренінгові технології, Лінія-102, методика навчання, навчально-інтерактивний комплекс.

Summary. The article examines the experience of the implementation of training technology training on the example of the introduction of a training and interactive complex "Line-102" in the system of educational institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The author attempts to describe the latest innovative teaching methodology used in the process of training National Police.

Key words: training technologies, line-102, teaching methodology, educational-interactive complex.

Мета: обґрунтувати необхідність оформлення як новітньої сучасної педагогічної методики напрацювань науково-педагогічного колективу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за результатами запровадження тренінгових технологій в процесі проведення професійно-орієнтованої ділової гри "Лінія-102".

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одним із ключових питань діяльності Національної поліції України в сучасних умовах є забезпечення її

органів та підрозділів кваліфікованими кадрами нової генерації. Логічним є пошук нових підходів до їх підготовки з чітко вираженою практичною складовою навчального процесу. Педагогічні колективи навчальних закладів системи МВС, частина яких представлена офіцерським складом, проходять піврічне стажування у практичних підрозділах з відривом від педагогічної практики. Це дає змогу компенсувати прогалини у розумінні тих змін, що відбулися з моменту введення в дію Закону України "Про Національну поліцію" та привнести у навчальний процес сучасний підхід щодо вдосконалення форм і методів проведення навчальних занять.

Перед педагогічними колективами навчальних закладів зі специфічними умовами навчання постає завдання щодо розробки сучасних методик викладання майбутнім правоохоронцям не менш специфічного навчального матеріалу.

Проте, як показує педагогічна практика, схильність до творчого пошуку є найбільш дефіцитним аспектом сучасних вищів. Саме тому досвід творчого пошуку та педагогічного експерименту, який ми маємо, дає право представити його на розсуд і обговорення колегам педагогам, науковцям задля подальшого розвитку, перш за все, відомчої науки та педагогічної думки.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі приділяється значна увага. Серед багатьох аспектів є актуальними: проблеми професійної підготовки фахівців у вищій школі (С. Баранов, О. Жукова, Н. Мойсеюк, Я. Сікора, М. Скуротівська); розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки фахівців (О. Керик, К. Кончович,

Т. Котенко, Н. Федоренко, М. Шимановський). Окремо слід виділити дослідження проблем підготовки майбутніх фахівців для Національної поліції (О. Борисюк), зокрема, запровадження сучасних технологій навчання (Н. Мілорадова). Останнім часом у працях науковців значна увага приділяється впровадженню активних методів навчання в педагогічний процес професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції, зокрема тренінгової підготовки (В. Лефтеров, Н. Лигун).

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах реформування Національної поліції, суттєвого зниження професійної майстерності її особового складу, загострення криміногенної ситуації в країні у період військового протистояння, втрати професійного ядра поліцейських кадрів, руйнації інституту наставництва педагогічні колективи навчальних закладів системи МВС України відчують гостру потребу в удосконаленні існуючих та пошуку нових форм і методів практичного навчання здобувачів вищої освіти. З метою вирішення цієї проблеми запропоновано новітню технологію повного замкнутого циклу опрацювання інформації про протиправні діяння від її надходження на лінію 102, збору доказової інформації в рамках кримінального провадження до розгляду матеріалів у судовому засіданні в рамках реалізації правозастосовчої, правоохоронної та судової функції за прикладом навчально-інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ.

Уперше в Україні в системі навчальної підготовки поліцейських та правників

запропоновано й опрацьовано замкнутий цикл правозастосовчої, правоохоронної та судової практики при відпрацювання типових навчальних фабул про протиправні діяння. На прикладі міжпредметної, міжкафедральної та міжфакультетської взаємодії в рамках рольових ігор та оперативного-тактичних навчань створено Навчально-інтерактивний комплекс з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції, що дає можливість отримати фахівця з новим рівнем якості знань та практичних навичок [1, с. 16].

Відчуваючи свою відповідальність перед суспільним запитом щодо якісної підготовки поліцейських нової генерації та підготовки педагога із стратегічним і мобільним мисленням, у рамках педагогічного експерименту в університеті запроваджена новітня методика підготовки курсантів, студентів та практичних працівників Національної поліції із використанням емулятора платформи інформаційно-технічного забезпечення Національної поліції, розширеного переліку інтерактивних навчальних приміщень та навчальної зали судових засідань під умовною назвою "Лінія 102" [2].

На першому етапі підготовка реалізована в рамках комплексних оперативного-тактичних навчань із курсантами випускного курсу та студентами юридичного факультету як різновид позанавчальної роботи. На другому етапі реалізації проекту можливості інтерактивного комплексу запроваджені в курсантів та студентів в основний навчальний процес.

На другому етапі навчань передбачені навчальні судові засідання, в процесі яких наочно демонструються окремі елементи судової практики та алгоритм розгляду напрацьованих матеріалів кримінальних проваджень.

На першому і другому етапах значна роль відведена не лише науково-педагогічному складу, але й представникам практичних підрозділів, які активно залучаються для надання консультативної та практичної допомоги при виконанні вправ та під час спільного з курсантами та студентами підведення підсумків.

Представлений комплекс є максимально ефективним з точки зору набуття та вдосконалення умінь та навичок здобувачами вищої освіти в процесі виконання оперативного-службових завдань, юридичної та судової практики в умовах, максимально наближених до реальних.

У процесі занять курсанти засвоюють комплекс практичних заходів працівників різних підрозділів поліції, набу-

вають та вдосконалюють навички: опрацювання первинної інформації про кримінальні та інші правопорушення, порядку реєстрації такої інформації, роботи у складі наряду патрульної служби, слідчо-оперативної групи, складання реєстраційних та процесуальних документів, користування технічними засобами фіксації інформації, кваліфікації правопорушень, процесуального порядку проведення слідчих (розшукових) дій, тактичних прийомів дій працівників поліції, аналізу отриманої інформації, взаємодії між працівниками різних підрозділів, прояву винахідливості, ініціативи та самостійності. Студенти оволодівають навичками юридичного забезпечення учасників кримінального провадження та кримінального судочинства.

Таким чином, в університеті в рамках науково-практичного та педагогічного експериментів започатковано пілотний проект, у процесі якого реалізовано повний замкнутий цикл відпрацювання навчальних фабул від отримання первинної інформації про правопорушення до винесення судом відповідного вироку. Безумовно перевагою проекту є його практична спрямованість. За сучасною методикою рольової гри курсанти, студенти та працівники Національної поліції набувають практичних навичок, вивчають та поглиблюють теоретичний матеріал. Максимальна наочність та наближеність до реальних умов підвищує їх мотивацію до навчання здобувачів вищої освіти, сприяє підготовці мотивованого педагога із нестандартним творчим мисленням. Комплексність у вирішенні навчальних задач сприяє розумінню взаємодії між собою різних суб'єктів правоохоронної, правозастосовної та судової практики.

Робочою групою з числа науково-викладацького складу університету розроблений Порядок проведення комплексних оперативного-тактичних навчань, який після затвердження науково-методичною радою університету впроваджено в навчальний процес [3].

Комплексні оперативного-тактичні навчання як різновид позанавчальної роботи проводились відповідно до затвердженого ректором університету графіка проведення навчань.

Крім цього додатково розроблено Положення про проведення професійно-орієнтованої ділової гри "Лінія-102", яка в рамках оперативного-тактичних навчань запроваджена в основний навчальний процес курсантів та студентів [4].

Отже, у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ уперше в системі МВС створено На-

вчально-інтерактивний комплекс з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції, який передбачає повний замкнутий цикл опрацювання інформації про протиправні діяння від її надходження на лінію 102, збору доказової інформації в рамках кримінального провадження до розгляду матеріалів у судовому засіданні в рамках реалізації правозастосовної, правоохоронної та судової функції та створено інноваційну педагогічну методику для навчальних закладів зі специфічними умовами навчання.

Науково-викладацьким складом кафедри економічної та інформаційної безпеки разом із керівництвом НМВ розроблені та запроваджені в навчальний процес Методичні рекомендації щодо проведення оперативного-тактичних навчань на основі інформаційного моделювання дій нарядів та інших підрозділів Національної поліції [5].

Кафедрою з основними учасниками гри кожної навчальної групи курсантів були проведені додаткові факультативні заняття щодо якісного засвоєння інформаційно-технічної складової та здійснені заходи щодо вдосконалення робочого місця слідчого на базі наявної навчальної програми емулятор робочої комп'ютерної програми "ЄРДР".

Ділова гра відбулась відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять.

Реалізація гри проводилась із використанням повного комплексу матеріально-технічного забезпечення: автотранспорт, рації, криміналістична техніка, планшети, навчальна зброя, спеціальні засоби, відеокамери, програмно-апаратні комплекси, обліки МВС. Сформовано відповідну відеотеку, матеріали якої можуть бути використані в подальших навчальних заняттях.

Курсантами та студентами кожної навчальної групи за результатами проведеної гри були напрацьовані комплекти процесуальних документів в рамках навчальних кримінальних проваджень та судових засідань, які в рамках реалізацію проекту "Лінія 102" проходили вперше.

До проведення ділової гри були залучені працівники відділення психологічного забезпечення університету. Ними проведені попередні інструктажі-консультації, забезпечена безпосередня участь в процесі гри та анкетування курсантів за підсумками проведених занять.

На етапі змін до базової навчальної дисципліни авторським колективом підготовлено навчальний посібник, один

з розділів якого передбачає вивчення навчального матеріалу, що використується в рамках проекту "Лінія 102" [6].

На наш погляд, запровадження проекту "Лінія 102" у курсантів та студентів як педагогічний експеримент, проведений в університеті, себе повністю виправдав, але потребує подальшого вдосконалення.

Проведені навчальні заняття сприяли формуванню професійних навичок у курсантів та студентів університету та позитивно вплинули на мотиваційну складову навчального процесу.

З метою популяризації проекту та закріплення за університетом авторських прав розробниками у співавторстві з керівництвом отримано деклараційний патент на корисну модель "Система управління нарядами мобільної патрульної служби" [7]. Відповідні матеріали подавались на здобуття Державної премії в галузі освіти.

Черговий етап запровадження проекту в навчальний процес передбачав проведення занять в рамках навчальних годин, відведених на проведення комплексних штабних навчань із додатковим залученням до випускаючих викладачів інших кафедр. До цього залучались практичні працівники патрульної поліції, слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції, чергової частини, керівництво відділу поліції, обласної прокуратури та медичної установи. Сформовано відповідну відеотеку, матеріали якої можуть бути використані кафедрами в подальших навчальних заняттях. З метою створення додаткових ситуативних ввідних до проведення ділової гри залучались представники інших підрозділів університету та студенти. З метою якісного засвоєння знань та набуття попередніх навичок до навчальних дисциплін з комп'ютерної тематики у курсантів старших курсів розпочато викладання спеціалізованої тематики за "Лінії-102". Також розпочато викладання матеріалу з інформаційно-аналітичної тематики.

Популяризація інноваційних здобутків університету неодноразово відбувалась через демонстрацію результатів функціонування "Лінії-102" фахівцям різного профілю. Платформа використана при проведенні квесту з потенційними абітурієнтами та під час інших заходів профорієнтаційного характеру.

В університеті проведено тематичний тренінг серед делегатів вищих МВС, за результатами якого маємо позитивну реакцію представників команд-учасників та керівництва. Від керівництва навчальних

закладів на адресу університету надійшли лист з проханням про використання в навчальному процесі набутого нами досвіду з проведення "Лінії-102", функціонування її інформаційно-технічної платформи та методичного забезпечення. Завдяки тренінгу кафедрами якісно відпрацьовані раніше підготовлені фабули ситуативних задач. Набуто цінний досвід співпраці [8, с. 210].

З метою запровадження методичних та технічних напрацювань за "Лінією-102" в інших навчальних закладах департаментом персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС України підтримано ініціативу університету щодо її розповсюдження. В університеті створюється комплекс навчальних площадок (інтерактивна кімната, економічний полігон, навчальний відділ поліції, "зелена" кімната та інші), які можуть бути використані в процесі реалізації Лінії-102. Реалізовано програму щодо встановлення повного покриття якісним Wi-Fi основної зони проведення ділової гри. На серверному обладнанні реалізовано розташування програмно-апаратного забезпечення для віддаленого доступу до інформаційно-технічної платформи "Лінії-102". Іншим суб'єктам користування платформою надані відповідні логіни та паролі [9, с. 9].

За підсумками семінар-наради з керівниками закладів вищої освіти МВС та центральних органів виконавчої влади у вересні 2018 року за участі керівника Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС прийнято рішення щодо запровадження проекту "Лінії-102" в навчальний процес всіх вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання МВС України, як сучасної передової методики підготовки кадрів для Національної поліції.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, слід констатувати, що у процесі запровадження "Лінії-102" реалізована інноваційна педагогічна методика, яка пройшла всі основні етапи свого розвитку – від ідеї, формування методичного забезпечення, запровадження в навчальний процес, подальшого вдосконалення до розповсюдження серед інших суб'єктів педагогічної діяльності.

Використання навчально-інтерактивного комплексу "Лінія-102" створює унікальні умови щодо розвитку творчого потенціалу як у науково-педагогічного складу, та в здобувачів вищої освіти, формує актуальну педагогічну майстерність, на прикладному рівні пов'я-

зує навчальний процес з практичною складовою майбутньої професії, скорочує терміни набуття здобувачами практичних навичок, суттєво підвищує їх мотивацію до навчання, сприяє формуванню емоційно-психологічної стійкості у майбутніх поліцейських, створює умови для заглиблення в аспекти суміжної юридичної та правоохоронної діяльності на навчальному етапі набуття професії, сприяє вдосконаленню навчального процесу в закладах зі специфічними умовами навчання, формує іміджевий потенціал нової поліції.

Перспективою проведення подальших наукових досліджень є розробка окремих методик проведення тренінгів в рамках проекту за профілем випускових кафедр, поліцейських спеціальностей та окремих складів протиправних діянь.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Золотоноша О. В.* Інноваційний підхід до вдосконалення практичної складової навчального процесу у вузах МВС на прикладі ДДУВС / О. В. Золотоноша, Е. В. Рижков // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць. – 2016. – № 4 (84). – С. 15–22.
2. *Гавриш О. С., Махницький О. В., Прокопов С. О., Рижков Е. В.* Навчальна інформаційно-технічна платформа Національної поліції в системі практичного навчання (Досвід Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ) / [О. С. Гавриш, О. В. Махницький, С. О. Прокопов, Е. В. Рижков] // Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (25 листопада 2016 р., м. Дніпро). – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. – С. 12–19; Прокопов С. Інформаційно-технічна платформа інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції в ДДУВС / О. С. Гавриш, О. В. Махницький, С. О. Прокопов // Право і суспільство. – 2017. – № 1. – С. 182–190; Прокопов С. О. Навчальне автоматизоване робоче місце оперативного працівника в інформаційно-технічній платформі інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників національної поліції в ДДУВС / С. О. Прокопов // Юридична наука: сучасний статус, перспективи, інновації: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (7 грудня 2016) / Редкол.: Краснощок А.В. (гол.ред.) та ін. – Кри-

вий Ріг: КФ ДДУВС, 2016. – С. 83–88.

3. Порядок проведення комплексних оперативно-тактичних навчань // [затверджено Науково-методичною радою ДДУВС протокол № 2 від 20.10.2016].

4. Положення про проведення професійно-орієнтованої ділової гри "Лінія-102" // Затверджено Наказом ДДУВС від 24.02.2017 № 141.

5. Проведення оперативно-тактичних навчань на основі інформаційного моделювання дій нарядів та інших підрозділів національної поліції / [Гавриш О. С., Махницький О. В., Прокопов С. О., Рижков Е. В. та ін.]: методичні рекомендації. – Дніпро, ДДУВС, 2017. – 37 с.

6. Інформаційне забезпечення професійної діяльності: навч. посіб. / І. В. Краснобрижкий, С. О. Прокопов, Е. В. Рижков. – Дніпро: ДДУВС, 2018. – 218 с.

7. Система управління нарядами мобільної патрульної служби / [Вишня В. Б., Глуховець В. А., Золотоноса О. В., Рижков Е. В.] // Патент України на корисну модель № 118449. Україна. Заявка № u201701677, МПК H04B 1/04. Бюл. № 15, 10.08.2017.

8. Рижков Е. В. Досвід запровадження проекту "Лінія-102" у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ / Е. В. Рижков // Проблеми застосування інформаційних технологій правоохоронними структурами України та вищими навчальними закладами зі специфічними умовами навчання: збірник наукових статей за матеріалами доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (22 грудня 2017 року) / [упорядник Т. В. Магерівська]. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 205–211.

9. Рижков Е. В. Вдосконалення навчального процесу з урахуванням сучасних тенденцій інформатизації структурних підрозділів Національної поліції / Е. В. Рижков // Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України: матеріали всеукраїнського наук.-практ. семінару, м. Дніпро, 24 листопада 2017 року. – Дніпро: ДДУВС, 2017. – С. 8–10.

pidxid do vdoskonalennya prakty`chnoyi skladovoyi navchal`nogo procesu u vuzax MVS na pry`kladi DDUVS / O.V. Zolotonosha, E.V. Ry`zhkov // Naukovy`j visny`k Dnipropetrovs`kogo derzhavnogo universy`tetu vnutrishnix sprav : Zbirny`k naukovy`x prac`. – 2016. – № 4 (84). – S. 15–22.

2. Gavry`sh O.S., Maxny`cz`ky`j O.V., Prokopov S.O., Ry`zhkov E.V. Navchal`na informacijno-texnichna platforma Nacional`noyi policiyi v sy`stemi prakty`chnogo navchannya (Dosvid Dnipropetrovs`kogo derzhavnogo universy`tetu vnutrishnix sprav) / O.S. Gavry`sh, O.V. Maxny`cz`ky`j, S.O. Prokopov, E.V. Ry`zhkov // Vy`kory`stannya stannya suchasny`x informacijny`x tehnologij v diyal`nosti Nacional`noyi policiyi: materialy` Vseukrayins`kogo naukovoprakty`chnogo seminaru (25 ly`stopada 2016 r., m. Dnipro). – Dnipropetrovs`ky`j derzhavny`j universy`tet vnutrishnix sprav, 2016. – S. 12–19; Prokopov S.O., Maxny`cz`ky`j O.V., Gavry`sh O.S. Informacijno-texnichna platforma interakty`vnogo kompleksu z pidgotovky` zdobuvachiv vy`shhoyi osvity` ta prakty`chny`x pracivny`kiv Nacional`noyi policiyi v DDUVS / O.S. Gavry`sh, O.V. Maxny`cz`ky`j, S.O. Prokopov // Pravo i suspil`stvo. – 2017. – № 1. – S. 182–190; Prokopov S.O. Navchal`ne avtomaty`zovane roboche misce operaty`vnogo pracivny`ka v informacijno-texnichnij platformi interakty`vnogo kompleksu z pidgotovky` zdobuvachiv vy`shhoyi osvity` ta prakty`chny`x pracivny`kiv nacional`noyi policiyi v DDUVS / S.O. Prokopov // Yury`dy`chna nauka: suchasny`j status, perspekty`vy`, innovaciyi: materialy` vseukrayins`koyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi (7 grudnya 2016) / Redkol.: Krasnoshok A.V. (gol.red.) ta in. – Kry`vy`j Rig: KF DDUVS, 2016. – S. 83–88.

3. Poryadok provedennya kompleksny`x operaty`vno-takty`chny`x navchan` // Zatverdzheno Naukovometody`chnoyu radoyu DDUVS protokol № 2 vid 20.10.2016.

4. Polozhennya pro provedennya

profesijno-orijentovanoyi dilovoyi gry` "Liniya-102" // Zatverdzheno Nakazom DDUVS vid 24.02.2017 № 141.

5. Provedennya operaty`vno-takty`chny`x navchan` na osnovi informacijnogo modelyuvannya dij naryadiv ta inshy`x pidrozdiliv nacional`noyi policiyi / Gavry`sh O.S., Maxny`cz`ky`j O.V., Prokopov S.O., Ry`zhkov E.V. ta insh.: metody`chni rekomendaciyi. – Dnipro, DDUVS, 2017. – 37 s.

6. Informacijne zabezpechennya profesijnoyi diyal`nosti : navch. posib. / I.V. Krasnobry`zhy`j, S.O. Prokopov, E.V. Ry`zhkov. – Dnipro : DDUVS, 2018. – 218 s.

7. Sy`stema upravlinnya naryadamy` mobil`noyi patrol`noyi sluzhby` / Vy`shnya V. B., Gluxoverya V. A., Zolotonosha O. V., Ry`zhkov E. V. // Patent Ukrainy` na kory`snu model` № 118449. Ukrayina. Zayavka № u201701677, MPK H04B 1/04. Byul. – № 15, 10.08.2017

8. Ry`zhkov E.V. Dosvid zaprovadzhennya proektu "Liniya-102" u Dnipropetrovs`komu derzhavnomu universy`tetu vnutrishnix sprav / E.V. Ry`zhkov // Problemy` zastosuvannya informacijny`x tehnologij pravooxorony`my` strukturamy` Ukrainy` ta vy`shhy`my` navchal`ny`my` zakladamy` zi specy`fichny`my` umovamy` navchannya : zbirny`k naukovy`x statej za materialamy` dopovidej Mizhnarodnoyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi 22 grudnya 2017 roku / uporyadny`k T.V. Magerovs`ka / – L`viv: L`vDUVS, 2018. – 205–211

9. Ry`zhkov E.V. Vdoskonalennya navchal`nogo procesu z uraxuvannyam suchasny`x tendencij informaty`zacyi struktury`x pidrozdiliv Nacional`noyi policiyi / E.V. Ry`zhkov // Vy`kory`stannya suchasny`x informacijny`x tehnologij v diyal`nosti Nacional`noyi policiyi Ukrainy` : materialy` vseukrayins`kogo nauk.-prakt. seminaru, m. Dnipro, 24 ly`stopada 2017 roku. – Dnipro: DDUVS, 2017. – S. 8–10.

Стаття надійшла 5.11.2018 р.

REFERENS

1. Zolotonosha O.V. Innovacijny`j